ธรรมาภิบาลกับการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในระบบราชการไทย*

GOOD GOVERNANCE AND ADDRESSING CORRUPTION IN THE THAI BUREAUCRATIC SYSTEM

พงศ์ธสิษฐ์ ปิจนันท์
Phongsathit Pichanan
นักวิชาการอิสระ
Independent Academic
Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้แก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในระบบราชการไทย ปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาเรื้อรังที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศ สะท้อนผ่านดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (CPI) ปี 2567 ที่ประเทศไทยได้คะแนนเพียง 34 คะแนน อยู่อันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศ รูปแบบการทุจริตที่พบมาก ได้แก่ การทุจริตจัดซื้อจัดจ้าง การรับสินบน การซื้อขายตำแหน่ง และระบบอุปถัมภ์ สาเหตุสำคัญมาจากระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ค่านิยมทางสังคม ความหละหลวมของระบบราชการ และปัญหาเศรษฐกิจของข้าราชการบางกลุ่ม ธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลต้องดำเนินการแบบองค์รวมเนื่องจากทุกหลักการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน แนวทางป้องกันและแก้ไขคอร์รัปชันต้องอาศัยการส่งเสริมจริยธรรมในระดับบุคคลและองค์กร ควบคู่กับการส่งเสริมธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วน นอกจากนี้ ควรบูรณาการหลักคุณธรรมทางศาสนาเข้ากับการบริหารงานภาครัฐ โดยเฉพาะหลักหิริ-โอตตัปปะและหลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่งการแก้ปัญหาจะมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเป็นธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสังคมที่โปร่งใสและปราศจากคอร์รัปชันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; คอร์รัปชัน; ระบบราชการไทย; การบริหารภาครัฐ

*Received April 3, 2025; Revised May 4, 2025; Accepted June 14, 2025

Abstract

The application of good governance principles to address corruption problems in the Thai bureaucratic system. Corruption is a chronic problem that undermines national development, as reflected in Thailand's Corruption Perception Index (CPI) score of only 34 points in 2024, ranking 107 st out of 180 countries. Common forms of corruption included procurement fraud, bribery, position trading, and patronage networks. Key causes included deeply rooted patronage systems, social values that glorified wealth and power, lax bureaucratic controls, and economic problems of some government officials. Good governance offered an important approach to solving these problems, comprising six principles: rule of law, morality, transparency, participation, accountability, and value for money. The application of good governance must be holistic as all principles are interconnected. Prevention and resolution of corruption required promoting ethics at individual and organizational levels, coupled with promoting good governance across all sectors. Additionally, religious moral principles should be integrated into public administration, especially Hiri-Ottappa (moral shame and fear) and the four virtues for household life. Effective problem-solving requires both cultivating consciousness and strict, fair law enforcement, with cooperation from all sectors to create a transparent society sustainably free from corruption.

Keywords: Good Governance; Corruption; Thai Bureaucratic System; Public Administration

บทนำ

การคอร์รัปชันในระบบราชการไทยเป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังที่ ไทยพับลิก้า (2568) ได้กล่าวถึงการสะท้อนผ่านดัชนีการรับรู้การทุจริตหรือคอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index หรือ CPI) ปี 2567 ที่ประเทศไทยได้คะแนนเพียง 34 คะแนน อยู่อันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศทั่วโลก ชญาดา จิรกิตติถาวร (2566) ได้อธิบายถึงรูปแบบการทุจริตที่พบมากในระบบราชการไทยมีหลายประเภท โดยเฉพาะการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างที่สร้างความเสียหายถึง 2-3 แสนล้านบาทต่อปี การรับสินบน การเรียกรับส่วย การซื้อขายตำแหน่ง และการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ ประสงค์ สุ่นศิริ (2561)

ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุสำคัญมาจากระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ค่านิยมที่ยกย่องความมั่งคั่งและอำนาจ ความหละหลวมของระบบราชการ และปัญหาเศรษฐกิจของข้าราชการบางกลุ่ม ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม และคณะ (2564) กล่าวถึงธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยมุ่งสร้างระบบที่โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2552) ได้กล่าวถึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ (2559) การแก้ปัญหาคอร์รัปชันตามแนวทางนี้ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบทั้งในระดับบุคคลและองค์กร เพื่อลดการใช้ระบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์แอบแฝงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม

การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันจำเป็นต้องดำเนินการแบบองค์รวม เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมธา หริมเทพาธิป (2559) นอกจากนี้ยังควรบูรณาการหลักคุณธรรมทางศาสนาเข้ากับการบริหารงานภาครัฐ โดยเฉพาะหลักหิริ-โอตตัปปะ และหลักฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวีโร (2564) การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันด้วยธรรมาภิบาลจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่สังคมที่โปร่งใส เป็นธรรม และปราศจากการคอร์รัปชันอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการไทยเป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศ สะท้อนผ่านคะแนน CPI ปี 2567 ที่ไทยได้เพียง 34 คะแนน อยู่อันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศ รูปแบบการทุจริตที่พบมากได้แก่ การทุจริตจัดซื้อจัดจ้าง การรับสินบน การเรียกรับส่วย โดยสาเหตุสำคัญมาจากระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย แนวทางแก้ไขคือการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ร่วมกับการบูรณาการหลักคุณธรรมทางศาสนาและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ความหมายและความสำคัญของธรรมาภิบาล

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดสำคัญในการจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในยุคปัจจุบัน เพื่อสร้างระบบที่โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยอาศัยหลักการที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านกฎหมาย คุณธรรม การมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นิยม รัฐอมฤต (ม.ป.ป.) ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึงหลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การส่วนชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2550) อธิบายความหมายของธรรมาภิบาลว่า การบริหารกิจการที่ดีของบ้านเมืองด้วยความเป็นธรรม มีรัฐบาลที่ไม่ถืออำนาจเป็นธรรม แต่ใช้อำนาจอย่างที่ประชาชนจะตรวจสอบได้ตัวรัฐบาลเองก็มีความ เอื้ออาทรต่อผู้คนสามัญเป็นอาภรณ์ประดับตนไม่ดูถูกประชาชนด้วยการเอาความเท็จมาให้ และมีอารยะพอเพียงที่จะแสดงความรับผิดชอบหากบริหารงานผิดพลาดหรือไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งแสงชัย อภิชาตธนพัฒน์ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายธรรมาภิบาล หมายถึง หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าหลักธรรมาภิบาลเป็นการปรับวิธีคิดและการบริหารราชการไทยแบบใหม่ โดยสร้างระบบที่ทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ

พระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม และคณะ (2564) ธรรมาภิบาลหมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้การบริหารงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเน้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมด้านกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยสอดคล้องกับธีรยุทธ บุญมี (2551) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ สังคมเอกชนและภาคประชาชน ในการที่จะทำให้การบริหารการจัดการ และการประครองประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยุติธรรม มีคุณธรรม และตรวจสอบได้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2552) อธิบายว่าตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 มาตรา 3 1. ส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ 1. หลักนิติธรรม คือการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และประชาชนยินยอมปฏิบัติตาม เป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล 2. หลักคุณธรรม คือการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นแบบอย่างแก่สังคม และส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อสร้างค่านิยม

ความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และประกอบอาชีพสุจริต 3. หลักความโปร่งใส คือการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และมีกระบวนการให้ตรวจสอบความถูกต้องได้ 4. หลักความมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ผ่านการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ หรือการแสดงประชามติ 5. หลักความรับผิดชอบ คือการตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ใส่ใจปัญหาสาธารณะ กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้ายอมรับผลจากการกระทำของตน 6. หลักความคุ้มค่า คือการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ส่งเสริมความประหยัด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ แข่งขันได้ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี คือ แนวคิดสำคัญในการบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มุ่งสร้างระบบโปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน ที่ทำให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ หลักธรรมาภิบาลตามกฎหมายประกอบด้วย 6 หลักสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารราชการแนวใหม่ที่ทุกภาคส่วนร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับการบริหารภาครัฐ

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือของหน่วยงานรัฐ ดังที่พระสราวุธ ฐิตสีโล (2566) ได้กล่าวว่า การบริหารงานภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลยุค 4.0 เป็นการปรับวิธีคิดและวิธีการบริหารราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดความสงบสุขของบ้านเมือง นอกจากนี้ ธงชัย คล้ายแสง (2562) หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ พบว่า การสร้างตัวชี้วัดสำหรับการประเมินและติดตามการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารจัดการขององค์กรในประเทศไทย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในระดับมาก และสามารถปรับปรุงดัชนีชี้วัดบางตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานของแต่ละหน่วยงานได้

ยิ่งไปกว่านั้น แสงชัย อภิชาตธนพัฒน์ (ม.ป.ป.) ได้ระบุว่า การบริหารจัดการที่ดีในภาครัฐจะช่วยกระตุ้นการพัฒนาและขยายตัวของจริยธรรมในทางธุรกิจ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนมีอยู่อย่างใกล้ชิด ภาครัฐในฐานะผู้ควบคุมกติกา

การดำเนินงานของภาคเอกชน มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีในวงการธุรกิจ ส่งเสริมให้เกิดการยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงผลักดันให้ธุรกิจตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม

หลักธรรมาภิบาลในการจัดการภาครัฐตามแนวคิดของ Rhodes (1997) ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ 1. การลดอำนาจรัฐ โดยให้เอกชนร่วมผลิตบริการสาธารณะ เช่น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและลดขนาดภาครัฐ 2. การใช้หลักบรรษัทภิบาล นำแนวคิดการควบคุมตรวจสอบมาใช้ในภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม 3. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ประยุกต์เทคนิคการบริหารจากเอกชน เช่น KPI การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการใช้แรงจูงใจตลาด 4. การใช้ธรรมาภิบาลตามมาตรฐานองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลกหรือ IMF สำหรับประเทศกำลังพัฒนา 5. การใช้เครือข่ายสังคม สนับสนุนพลเมืองจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน 6. การสร้างเครือข่ายจัดการตนเอง พัฒนาเครือข่ายระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน ให้มีปฏิสัมพันธ์ในการบริหารจัดการภาครัฐอย่างมีประสิทธิผล

ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับการบริหารภาครัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือของหน่วยงานรัฐ โดยเป็นการปรับวิธีคิดและการบริหารราชการใหม่ทั้งระบบ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในภาครัฐยังช่วยกระตุ้นการพัฒนาจริยธรรมในภาคธุรกิจ เนื่องจากรัฐเป็นผู้ควบคุมกติกาการดำเนินงานของเอกชน Rhodes (1997) ได้เสนอคุณลักษณะสำคัญของธรรมาภิบาลในการจัดการภาครัฐ 6 ประการ ได้แก่ การลดอำนาจความเป็นรัฐ การมีคุณสมบัติของบรรษัทภิบาล การใช้แนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ การมีธรรมาภิบาลที่ดี การอาศัยระบบการติดต่อและควบคุมทางสังคม และการอาศัยเครือข่ายการจัดการด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

สถานการณ์ปัจจุบันของคอร์รัปชันในระบบราชการไทย

วิทยากร เชียงกุล (2550) ได้ให้ความหมายของการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นได้ในรัฐบาลทุกรูปแบบ มักอยู่ในรูปของระบบอุปถัมภ์ การติดสินบน การกรรโชก การใช้อำนาจคดโกง การยักยอก และการใช้ระบบเส้นสาย รวมถึงมักเกี่ยวโยงกับอาชญากรรมที่มีการจัดตั้งองค์กร เช่น การค้ายาเสพติด การฟอกเงิน และธุรกิจผิดกฎหมายต่าง ๆ สอดคล้องกับเบญจพร พึงไชย (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของการทุจริต ว่าเป็นการแสวงหาหรือนำผลประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตัว ทั้งที่ตนไม่มีสิทธิ์ในสิ่งนั้น ถือเป็นการกระทำที่

ผิดทั้งในทางกฎหมายและศีลธรรม โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2 ฉบับ ได้แก่ 1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ซึ่งให้ความหมายของโดยทุจริต ว่า หมายถึง การแสวงหาผลประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น 2. ระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งนิยามการทุจริต ว่าเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจว่าตนมีอำนาจหน้าที่ ทั้งที่ไม่มี หรือเป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ

สำนักงาน ป.ป.ช. (2566) ได้สรุปข้อมูลสถิติคำกล่าวหาในปีงบประมาณ 2566 มีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปี 2565 โดยประเภทคำกล่าวหาที่พบมากที่สุดคือการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุดคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนคดีที่ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดใน 5 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นคดีจัดซื้อจัดจ้าง ข้อมูลนี้สามารถนำไปใช้กำหนดแผนป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งการบริหารพื้นที่เสี่ยง การจัดการงบประมาณ การบริหารคดี การวางแผนอัตรากำลัง และการสรรหาบุคลากร

เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย 5 ปีงบประมาณ (2562-2566) พบว่า คำกล่าวหาลดลงร้อยละ 1.36 ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายป้องนำปราบ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารคดีตามกฎหมาย ตัวเลขนี้สะท้อนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการทำงานของ ป.ป.ช. ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 63 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 33

ประสงค์ สุ่นศิริ (2561) การทุจริตในหน่วยงานรัฐเป็นปัญหาใหญ่ที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศและเป็นอุปสรรคต่อความเจริญของสังคม พบเห็นอย่างกว้างขวางในรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น ทั้งการจัดซื้อจัดจ้าง การสมยอม การรับสินบน รวมถึงการซื้อขายตำแหน่ง พฤติกรรมเหล่านี้ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อผู้บริหารประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จนประเทศไทยถูกจัดอันดับว่ามีการทุจริตสูงในระดับโลก สาเหตุสำคัญของการทุจริตในวงราชการไทยมีหลายประการ ได้แก่ 1. ระบบอุปถัมภ์ ทั้งจากระบบอาวุโสและระบบบุญคุณ ที่สร้างความสัมพันธ์แบบผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีเครือข่าย 3 ฝ่าย คือ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ ที่ร่วมมือกันทุจริต 2. ค่านิยมในสังคมที่ยกย่องคนมีตำแหน่งใหญ่โตหรือคนรวย นำไปสู่ความโลภ โทสะ และโมหะ รวมถึงค่านิยมทางวัตถุที่เพิ่มมากขึ้น โดยไม่สนใจว่าสิ่งที่ได้มานั้นได้มาอย่างสุจริตหรือไม่ 3. ความหละหลวมของระบบราชการ ในการควบคุมพฤติกรรมทุจริต และขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจัง 4. ปัญหาเศรษฐกิจ ของข้าราชการบางกลุ่มที่มีเงินเดือนน้อยไม่พอใช้ นำไปสู่การ

ขาดสติในการปฏิบัติหน้าที่ 5. ระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ที่ขาดความโปร่งใส ทำให้เกิดการทุจริตได้ง่าย

ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน เพราะหากปล่อยไว้อาจนำไปสู่ความล่มสลายของประเทศได้ในที่สุด

ไทยพับลิก้า (2568) รายงานว่า การปฏิรูประบบราชการและปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ทุกรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูประบบราชการและแก้ปัญหาทุจริต แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ โดยประเทศไทยได้คะแนน CPI ปี 2567 เพียง 34 คะแนน ลดลงจาก 35 คะแนนในปีก่อน จัดอยู่ในอันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศ และอยู่ในอันดับ 20 ของเอเชียแปซิฟิก

รูปแบบการทุจริตในไทยมี 5 ประเภทหลัก 1. การทุจริตจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐสร้างความเสียหาย 2-3 แสนล้านบาทต่อปี โดยเฉพาะในโครงการขนาดใหญ่ 2. การรับเงินใต้โต๊ะ เมื่อประชาชนติดต่อขอใบอนุญาต แม้มีแนวโน้มลดลงเพราะเทคโนโลยีและการร้องเรียน 3. ส่วย โดยเจ้าหน้าที่รัฐตบทรัพย์ประชาชนและผู้ประกอบการ 4. การซื้อขายตำแหน่ง ทำลายระบบคุณธรรมในราชการ และ 5. การคอร์รัปชันเพื่อสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ ซึ่งควบคุมยากและวัดความเสียหายเป็นตัวเงินไม่ได้

ปัญหาทุจริตไม่เพียงกระทบชีวิตประชาชนและการบริหารภาครัฐ แต่ยังเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของภาคธุรกิจและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศไหลไปยังประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันน้อยกว่า

สรุปสถานการณ์ปัจจุบันของคอร์รัปชันในระบบราชการไทย การทุจริตคอร์รัปชันในไทยหมายถึงการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ อยู่ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการจัดซื้อจัดจ้าง การรับสินบน การซื้อขายตำแหน่ง และระบบอุปถัมภ์ สาเหตุสำคัญมาจากระบบอุปถัมภ์ ค่านิยมทางสังคม ความหละหลวมของระบบราชการ ปัญหาเศรษฐกิจ และระบบจัดซื้อจัดจ้างที่ขาดความโปร่งใส ข้อมูลจาก ป.ป.ช. พบว่าแม้คำกล่าวหามีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย แต่ประเทศไทยยังได้คะแนน CPI ปี 2565 เพียง 36 คะแนน อยู่อันดับ 101 จาก 180 ประเทศ สะท้อนความรุนแรงของปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

แนวทางป้องกันและแก้ไขคอร์รัปชันด้วยธรรมาภิบาล

พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ (2559) นำเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขการคอร์รัปชั่นในระบบราชการไทย การแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชั่นต้องอาศัย 2 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1. ส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณในองค์กร ควรปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในระดับบุคคลและองค์กร เพื่อลดการใช้ระบบอุปถัมภ์และ

ผลประโยชน์แอบแฝง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม 2. ส่งเสริมธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วน ต้องสร้างระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนความโปร่งใส และแยกผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากงานสาธารณะ การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและการปลูกฝังวัฒนธรรมต่อต้านคอร์รัปชั่น จะช่วยลดปัญหาอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการบริหารภาครัฐที่ดี

แสงชัย อภิชาตธนพัฒน์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความเห็นว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร หลักธรรมาภิบาลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและเป็นกลไกสำคัญในการควบคุม ตรวจสอบ และติดตามผล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงต่อความเสียหายและเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่โปร่งใส การนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านมาใช้ในการบริหารองค์กร ควรมุ่งเน้นการจัดการที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรให้ความรู้แก่บุคลากร และดำเนินการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพองค์กรให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับอภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวีโร (2564) ได้นำเสนอคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งสาเหตุสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชันมีหลายประการ เช่น ขาดความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ขาดอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ได้รับการปลูกฝังค่านิยมผิดๆ หลงใหลในอำนาจ หรือมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย นอกจากมาตรการทางกฎหมายและการบังคับทางปกครอง หลักธรรมทางศาสนาพุทธสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะหลักเรื่องกรรม การปลูกฝังให้เยาวชนเกรงกลัวต่อการทำผิด และหลักธรรมหิริ โอตตัปปะ คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว หลักฆราวาสธรรม 4 ยังช่วยเสริมสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริต ประกอบด้วย 1. สัจจะ ประพฤติสุจริต ไม่คดโกง พูดความจริง 2. ทมะ ฝึกฝนตนเอง ข่มใจไม่ยึดติดอบายมุข 3. ขันติ อดทนต่อกิเลส สิ่งยั่วยุ และอุปสรรคต่าง ๆ 4. จาคะ สละกิเลส ไม่ยึดมั่นถือมั่น เสียสละประโยชน์ส่วนตน

เมธา หริมเทพาธิป (2559) การใช้ธรรมาภิบาลในการแก้ปัญหาคอรัปชั่นอย่างได้ผลต้องตั้งอยู่บนความพอเพียงในการบริหารจัดการที่ดีจากทั้งผู้ปกครองและประชาชนผู้ถูกปกครอง โดยต้องดำเนินการตามหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรมที่ออกกฎหมายอย่างสมดุล ไม่มากหรือน้อยเกินไป และบังคับใช้อย่างเสมอภาคเคร่งครัด มีบทลงโทษชัดเจนไม่เลือกปฏิบัติ ไม่มีผลย้อนหลัง หลักคุณธรรมที่ส่งเสริมให้คนในสังคมมีศีลธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพตามคุณธรรมแม่บทเพื่อธำรงวัฒนธรรมอันดีอย่างยั่งยืน หลักความโปร่งใสที่ยึดความซื่อสัตย์สุจริต เปิดเผยข้อมูลที่จำเป็น มีระบบบริหารตรงไปตรงมาไม่มีเงื่อนงำ หลักการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อสร้างความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบที่กระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเพื่อความคล่องตัวและตอบสนองความ

ต้องการในพื้นที่ได้อย่างพอเพียง มีผู้รับผิดชอบชัดเจนหากเกิดการคอรัปชั่น และหลักความคุ้มค่าที่บริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด สมเหตุสมผล เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม และมีการติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ความพอเพียงในหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ข้อมีความสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของจริยศาสตร์ซึ่งเป็นหลักการของความประพฤติ แต่ปรากฏการณ์ในสังคมไทยคือการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้แบบแยกส่วน เนื่องจากให้ความสำคัญกับวิธีการทางสังคมศาสตร์กระแสหลักที่เน้นเชิงปริมาณและตีค่าเป็นตัวชี้วัดในมิติต่างๆ แบบแยกส่วนเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาเชิงสถิติ แต่ละเลยรากเหง้าต้นตอหรือหลงลืมว่าธรรมาภิบาลแต่ละข้อมีต้นกำเนิดจากจริยศาสตร์ซึ่งต้องพิจารณาแบบองค์รวมของเป้าหมายและพฤติกรรมที่เกิดจากความประพฤติของผู้คนในสังคม ดังนั้นการแก้ปัญหาคอรัปชั่นจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้แบบองค์รวมในทุกภาคส่วน เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม มีการแบ่งหน้าที่ประสานงานกันชัดเจน โดยยึดหลักนิติธรรมเป็นเกณฑ์หลักในการบังคับใช้กฎหมาย และให้หลักจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์เสริม เพื่อให้การแก้ปัญหาคอรัปชั่นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น

สรุปแนวทางป้องกันและแก้ไขคอร์รัปชันด้วยธรรมาภิบาล ดังนี้ การป้องกันและแก้ไขคอร์รัปชันต้องอาศัยการส่งเสริมจริยธรรมในระดับบุคคลและองค์กร ควบคู่กับการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ประการอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม ความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้ การนำหลักธรรมทางศาสนา โดยเฉพาะหลักหิริ โอตตัปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) และหลักฆราวาสธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ จะช่วยปลูกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริต ซึ่งการแก้ปัญหาจะมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเป็นธรรม

สรุป

การทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการไทยเป็นปัญหาเรื้อรังที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศ สะท้อนผ่านคะแนน CPI ปี 2567 ที่ไทยได้เพียง 34 คะแนน อยู่อันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศ รูปแบบการทุจริตหลักได้แก่ การทุจริตจัดซื้อจัดจ้างที่สร้างความเสียหายถึง 2-3 แสนล้านบาทต่อปี การรับสินบน การเรียกรับส่วย การซื้อขายตำแหน่ง และการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ สาเหตุสำคัญมาจากระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ค่านิยมที่ยกย่องความมั่งคั่งและอำนาจ ความหละหลวมของระบบราชการ และปัญหาเศรษฐกิจของข้าราชการบางกลุ่ม ธรรมาภิบาลจึงถูกเสนอเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหา

ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งต้องดำเนินการแบบองค์รวมเนื่องจากทุกหลักการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้แก้ไขปัญหาคอร์รัปชันมีผลดีหลายประการ คือ ช่วยสร้างระบบที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ลดช่องว่างของการทุจริต ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการติดตามตรวจสอบ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของรัฐ และสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้อาจมีข้อจำกัดหากดำเนินการแบบแยกส่วน เน้นแต่ตัวชี้วัดเชิงปริมาณโดยละเลยรากเหง้าของปัญหา การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งการปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์ การบูรณาการหลักคุณธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะหลักหิริ-โอตตัปปะ และหลักฆราวาสธรรม 4 เข้ากับการบริหารงานภาครัฐ ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเป็นธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มุ่งสู่สังคมที่โปร่งใสปราศจากการคอร์รัปชันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชญาดา จิรกิตติถาวร. (2566). *ทุจริตคอร์รัปชัน กฎหมายดี แต่ปัญหายังหนัก*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/PITJL

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (2550). *จดหมายเปิดผนึกจากที่ประชุมคณาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.

ไทยพับลิก้า. (2568). *ดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันปี 2567 ไทยได้ 34 คะแนน อยู่อันดับ 107*. สืบค้น 26 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/AH98T

ธงชัย คล้ายแสง. (2562). หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารวิจยวิชาการ*, 2(2), 183-184.

ธีรยุทธ บุญมี. (2551). *ธรรมรัฐแห่งชาติยุทธศาสตร์ก็หายนะประเทศไท*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

นิยม รัฐอมฤต. (ม.ป.ป.). *ธรรมาภิบาล*. สืบค้น 17 มีนาคม 2568, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ธรรมาภิบาล

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2552). *การกำกับดูแลองค์การที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

เบญจพร พึงไชย. (ม.ป.ป.). *สรุปสาระความรู้โครงการเสริมสร้างประสิทธิภาพการป้องกันการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐหลักสูตร เครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริต*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/hY6tw

ประสงค์ สุ่นศิริ. (2561). *ความทุจริตในวงราชการไทย*. สืบค้น 17 มีนาคม 2568, จาก http://www.anticorruption.in.th/2016/th/detail/1213/4/ความทุจริตในวงราชการไทย

พระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม และคณะ. (2564). การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้กับการบริหารงานภาครัฐ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(4), 35-47.

พระสราวุธ ฐิตสีโล. (2566). การบริหารงานภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลยุค 4.0. *วารสารนวังคสัตถุสาสน์ปริทรรศน์*, 1(2), 73-86.

พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ. (2559). การคอรัปชั่นในระบบราชการไทย : แนวทางการป้องกันและแก้ไข. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 326-340.

เมธา หริมเทพาธิป. (2559). ธรรมาภิบาลกับการแก้ปัญหาคอรัปชั่น. *วารสารพุทธมัคค์*, 1(2), 33-41.

วิทยากร เชียงกุล. (2550). *สภาวะการศึกษาไทย ปี 2549/2550 การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงาน ป.ป.ช.. (2566). *สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/XJGlj

แสงชัย อภิชาตธนพัฒน์. (ม.ป.ป.). *หลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร*. สืบค้น 17 มีนาคม 2568, จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8735

อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวีโร. (2564). ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการ. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(8), 489-499.

Rhodes, R. (1997). *Understanding Governonce: Plligy Networks, Governce, Reftexivity, and Accountability*. Maidenhead: Open University Press.